

Konsultat Kombëtare me shoqatat e viktimave për iniciativën KOMRA

Beograd, Serbi

25 prill 2009

Konsultat i organizoi Shoqata e Familjeve të të Vrarëve dhe të të Zhdukurve në Kosovë. Në takim morën pjesë 29 pjesëmarrës, kryesisht anëtarë të shoqatave të familjeve të viktimave nga Kosova, dhe disa anëtarë të shoqatave të viktimave nga Kroacia. Pjesëmarrësit në takimin në Beograd vinin nga Mali i Zi (11), nga Kosova (3) dhe nga pjesë të ndryshme të Serbisë (14). Fjalën hyrëse e mbajtën, Nataša Kan- dić (Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi), Milo- sav Stojkovic (Shoqata e Familjeve të të Vrarëve, Kidnapuarve dhe të Zhdukurve në Kosovë, Serbi) dhe Maja Stojanović (Nisma Rinore për të Drejtat e Njeriut, Serbi). Njohtoi FoNet.

Pjesëmarrësit në konsultë përkrahën iniciativën për themelimin e KOMRA.

Kam menduar shumë, natyrisht duke llogaritur peshën e problematikës dhe duke e përjetuar atë për dhjetë vjet. E përkrah plotësisht këtë iniciativë dhe i jam shumë mirënjohëse zonjës Nataša Kandić, që e ndjeu këtë dhe që do të japë gjithçka nga vetja që megjithatë të bëhet diçka.

Deklaratë: Desanka Pejčinović, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

Përse KOMRA? Për shkak se opinionit në rajon po i plasohen gënjeshtër. Gënjeshtër që janë plasuar mund të demantohen, por gjithsesi që ky është njëri prej qëllimeve... Prandaj do të ndërtojmë një platformë publike për zërin e viktimave dhe me ndihmën e dëgjimit të viktimave do të krijojmë keqardhjen, respektin dhe solidaritetin e opinionit, jo vetëm me viktimat, me të cilat tashmë bashkëndjehim, por edhe me viktimat që në të kaluarën s' mund të shiheshin si viktime... Për shkak se do të krijojmë një regjistër të viktimave dhe të humbjeve njerëzore, do të pengojmë manipulimin me shifra të vdekurve dhe të të vrarëve... Për shkak se do t'i ndihmojmë Serbisë që të zbulojë fshehtësitë dhe që të gurmtojë edhe më tutje për varrezat e fshehta masive, dhe posaçërisht në zgjidhjen e çështjeve sonë të dhembshme, të zgjidhjes së fatit të të zhdukurve. Për shkak se do të krijojmë një mirëkuptim dhe tolerancë, dhe në veçanti, sepse do t'ua kthejmë dinjitetin viktimeve dhe familjeve të tyre.

Deklaratë: Milosav Stojković, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009

Vërtet ishte koha që të themelohej një komision i tillë, që të mos harrohen krimet tona, të mos harrohen kriminelët që i kryen ato, pra, që të ndiqen deri në gjykatat e drejtësisë. Unë bashkëndiej me të gjitha viktimat, qofshin ato myslimane, kroate, por edhe me ato tonat. Por, tani këtu duhet të flasim për viktimat tona, sepse ne edhe jemi mbledhur këtu që, para së gjithash, ta mbështesim formimin e komisionit, duke shpresuar se të gjithë kriminelët do të përfundojnë para drejtësisë.

Deklaratë: Saša Ristanović, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Zyra në Shtëpi, Kosovë, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

Më duhet të pranoj se edhe unë isha nga ata që ndoshta kishin dyshime në këtë, por fakt është që shoqatat ekzistuese e kanë humbur paksa mprehtësinë e tyre. Prandaj, problemi i viktimave dalëngadalë po shkon drejt harresës. Por tani një iniciativë, në formë të Nataša Kandić, sikur po fillon të fitojë një mprehtësi të re, dhe unë do ta përkrahja këtë iniciativë, sepse jam përpjekur që të sqarojë se Nataša Kandić më shumë vëmendje i kushton argumenteve të vlerësimeve paushall të atyre që e kritikojnë, dhe që janë të pakënaqur megjithëse s'kanë bërë asgjë që t'ia sigurojnë dëshmitë, dhe të shihnim nëse pastaj do të ndihmonte apo do të refuzonte që të kërkonte të vërtetën.

Deklaratë: Marinko Đurić, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Shoqatat fatkeqësisht po e humbin mprehtësinë e tyre. Sepse, shoqatat ndoshta janë baza më e besueshme e të dhënave, meqë ne në ato shoqata jemi edhe dëshmitarë edhe viktimat të drejtpërdrejta edhe familje të viktimave. Kjo është edhe një arsye më shumë për përkrahjen e themelimit të KOMRA. Për shembull në secilën qeveri ekziston ndonjë komision i caktuar për të zhdukurit, po flas konkretisht për qeverinë tonë, gjegjësisht, për Komisionin për të Zhdukur. Më besoni se nuk ka asnjë komision të tillë për të vrarët. Do të thotë, nuk ka. Ata po distancohen në këtë gjë. Në rregull është ajo: u zhduk, pastaj u gjet, e mandej u vra, apo diçka ngjashëm, por, për të vrarët nuk ka asnjë komision. Pra, përveç kur shoqata merret aktivisht me të vrarët, këtu mbaron gjithçka, dhe pikë, pas kësaj s'ka asgjë. Pra, ja edhe një arsye më shumë që të përkrahjet themelimi i një komisioni të tillë.

Deklaratë: Snežana Zdravković, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Nëse ky koalicion për KOMRA mund t'i lëvizë ato institucione që deri më tani sigurisht se nuk deshën që në Kosovë të hetonin dhe të punonin në cilindo rast, atëherë mua më pëlqen kjo ide, sepse unë personalisht e di se kush ma ka vrarë babanë, ndërsa unë as sot e kësaj dite për shkak të atij njeriu s'mund ta punoj tokën tim, e as të kthehem e të jetoj në shtëpinë time.

Deklaratë: Nenad Popović, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Serbi, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

KOMRA duhet të sigurojë reparacionin për të gjitha viktimat, dhe të zgjidhë çështjen e statusit dhe të drejtave të viktimave civile të luftës. Shpresoj se të gjithë do të kemi dobi nga themelimi i këtij komisioni. E para, për t'u gjetur shkaktarë të vërtetë të tragjedisë tonë, ashtu që të zbulohet e vërteta për humbjen e më të dashurve tanë. E dyta, që familjet tona, të cilat përjetuan atë që e përjetuan, të paktën pjesërisht të shfrytëzojnë pjesën e dëmshpërblimit material të paraparë për atë qëllim.

Deklaratë: Saša Ristanović, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Zyra në Shtëpi, Kosovë, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Mendoj se këto janë çështje të mëdha të cilat KOMRA e ardhshme nuk guxon t'i kapërcejë. Që të jem më i qartë, do të jap shembullin e banesave dhe të drejtës së banimit në Kroaci. Ky është një rrëmbim i

pastër i pronave. Unë nuk e di se si është në Kosovë, supozoj se është diçka ngjashëm, por për çështjet e tilla duhet të deklarohet [KOMRA].

Deklaratë: Dragan Pjevač, Shoqata e Familjeve të Vrarëve dhe të Zhdukurve në Krajinë, Kroaci, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

Do të ishte mirë që komisioni të merret me ndonjë lloj dëmshpërblimi për dhembjen shpirtërore (...) për humbjen e më të dashurve, dhe të shqyrtojë se në cilën mënyrë... Gjithsesi duhet të merret edhe me pronat e plaçkitura dhe të uzurpuara. Ai që ka plaçkitur nuk guxon të mbetet i padënuar, nuk ka rëndësi fare se pjesëtar i cilit komb është.

Deklaratë: Nataša Šćepanović, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Ne jemi tejet të pakënaqur. Dhjetë vjet familjet tona dhe të gjithë ne individualisht pandërprerë pyesim përse, përse, përse... Kryesit e veprave i dimë, por hetime nuk ka. Përse janë privuar nga drejtësia viktimat tona, viktimat civile? Shteti ynë nuk i trajton si viktimat të luftës. Për qeverinë tonë, për pushtetin tonë, ata nuk kanë vdekur, por mungojnë apo ende kërkohen (...) Dhjetë vjet shteti ynë nuk është në gjen-dje që të zgjidhë statusin e familjeve tona, por jemi të detyruar që çështjet jetësore të familjeve tona t'i zgjidhim vetë. Na duhet që të kidnapuarin apo të vrasin tonë ta shpallim të vdekur!

Deklaratë: Desanka Pejčinović, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Nuk mund ta kuptoj që as pas dhjetë vitesh të këtij statusi që e kemi tani... na është thënë se është i i përkohshëm – statusi i personave të zhvendosur – mirëpo, kjo po zgjat ende... Nuk kemi as kushtet elementare që të disponojmë me pronën tonë të luajtshme apo të paluajtshme, (që të mos e kemi) të drejtën e lëvizjes së lirë, që të mos mund të kthehemi në vendin ku ne jemi lindur dhe të parët tanë, që të shkojmë, të lëvizim lirshëm dhe të vizitojmë atë që është kjo një e drejtë e jona e pacenueshme.

Deklaratë: Zoran Petrović, Shoqata e familjeve të Kidnapuarve, të Zhdukurve dhe të Vrarëve në Kosovë, Crveni božur, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

Nga familjet tona në Mal të Zi po dëgjoj se ata, përkundër të gjitha problemeve që po i theksojmë këtu, e kanë edhe një problem shtesë, sepse pushteti i Malit të Zi i drejton ata për në Serbi. Iu thonë se "ju jeni shoqata që ekzistojnë në Kosovë, dhe për këtë gjë duhet të kujdeset pushteti në Serbi". Ndërkaq këtu, sa herë që e hapim çështjen e financimit dhe ndihmës së familjeve, na thonë se nuk janë kompetentë, sepse shoqatat evidentohen në Mal të Zi.

Deklaratë: Milosav Stojković, Shoqata e Familjeve të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

KOMRA duhet të zgjerohet kornizën kohore me të cilën merret, sepse vrasjet ndodhën edhe pas vitit 2001.

Pra, le të jetë që deri në vitin 2005 të përfshihet 17 marsi. Atë përndjekje nuk guxojmë ta harrojmë kurrë, sepse viti 1999 ishte më i keqi, e pastaj vjen 17 marsi i vitit 2004.

Deklaratë: Saša Ristanović, Shoqata e Familjeve të të Kidnapuar- ve dhe të të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Zyra në Shtërpçë, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Anëtarët e KOMRA duhet të jenë individë që do të jenë të pranueshëm për gjithë rajonin.

E gjithë kjo është e mirë, vetëm se unë do të dëshiro- ja që ky të jetë një komision që do të ishte plotësisht neutral, objektiv, i drejtë dhe i ndershëm, që ai të përbëhej nga njerëz që vërtetë kanë parime mora- le dhe të ndershme (...) që në asnjë moment nuk u shkoi mendja për të keq, ose që nuk kanë kryer asnjë mëkat. Kjo për ne është me shumë rëndësi. Mos lejo- ni që në atë komision të gjendet dikush që nuk do t'i pëlqejë dikujt nga ne.

Deklaratë: Nataša Šćepanović, Shoqata e Familjeve të të Kidna- puarve dhe të të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

KOMRA do të duhet të ketë nënkomisione apo zyra në të gjitha shtetet e pas-Jugosllavisë.

A mos ndoshta do të formohen edhe disa nënkomi- sione (...) në kuadër të këtyre komisioneve rajonale. Për shembull, në Serbi për Beogradin, për viktimat tona, le të themi, në Kroaci, në Bosnje, e kështu me radhë. Mendoj se kjo do ta bënte edhe më të mirë dhe më të fuqishëm funksionimin e vetë komisionit, pra atij kryesorit.

Deklaratë: Nataša Šćepanović, Shoqata e Familjeve të të Kidna- puarve dhe të të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Të krijohen nënkomisionet, por jo që ato të merren për shembull në Kroaci vetëm me kroatë, por të merren edhe me ata njerëz që u vranë në atë terri- tor. Do të thotë, me të gjitha viktimat dhe krimet që ndodhën në atë territor.

Deklaratë: Snežana Zdravković, Shoqata e Familjeve të të Kidna- puarve dhe të të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Në punën e KOMRA duhet të marrin pjesë edhe pjesëtarët e ushtrisë dhe policisë, të cilët nuk kanë kryer krime, por që mund të ndihmojnë shumë në zbardhjen e krimeve. Ata dëshirojnë të ndihmojnë në zbardhjen e fakteve. Nuk janë ata të gjithë, le të them kështu, negativ. Tek ne ka gjithashtu edhe pjesëmarrës të luftës, ka aty pjesëtarë të policisë e ushtrisë, madje mendoj se dy ishin edhe në Mal të Zi, në maj të viti 2008, dhe ata po ashtu mendojnë se edhe atyre duhet t'iu jepet mundësia që të ndihmojnë në zbardhjen e krimeve. Pra, ata janë njerëz që nuk kanë kryer krime lufte.

Deklaratë: Nataša Kandić, Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

Unë jam kolonel në pension. Isha në ushtri dhe mora pjesë në luftën në Kosovë, si pjesëtar i ush- trisë. Unë absolutisht e di se si, në ç'mënyrë dhe nën çfarë rrethanash ishte e rëndësishme që të mbeteshe njeri, e pastaj ushtar, dhe e di se në ç'mënyrë i kam trajtuar të gjithë njerëzit përveç atyre lartë, meqen- ëse me profesion jam raketahedhës, oficer, dhe se si i e përmbushja detyrat për mbrojtjen e vendit tim. Por, raporti ynë ndaj njerëzve të kombeve tjera, fesë tjetër asnjëherë nuk është vënë në dyshim, respek- tivisht që të shikohet në ta me sy tjetër. Të mos flas për mendjen e sëmurë, timen apo të vartësve të mi, për të bërë krime ndaj njerëzve të religjionit tjetër, të kombit tjetër, apo të besimit tjetër. Prandaj, shi- kuar nga ky aspekt, ka njerëz që, le të ta themi me fjalorin tonë, nuk i kanë përlyer duart, ose në venat e të cilëve nuk qarkullon gjak i keq, dhe që mund të japin kontribut.

Deklaratë: Milosav Stojković, Shoqata e Familjeve të të Kidnapu- arve dhe të të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Veteranët nuk duhet të jenë anëtarë të KOMRA.

Ndërkaq, për sa u përket veteranëve, unë vërtet mendoj se këtu veteranët nuk duhet të jenë të përf- shirë. (...) Ndoshta, të paktën jo para se veteranët të pajtohen me vetveten, dhe me njëri-tjetrin. Deklaratë: Lozanka Radoičić, Shoqata E Prindërve Vera, nada, ljubav, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

Prandaj po ju lus edhe njëherë që të keni kujdes. Unë nuk e di, nëse veteranët e luftës ishin pjesëtarë të UÇK, ata s'munden të jenë veteranë edhe për ne. Ju lus që të keni kujdes dhe të përdorni arshinë të njëjtë për të gjithë, sepse sigurisht që edhe pala e kundërt do të reagonte ashpër dhe do të protesto- nin nëse nga ana tjetër do të gjendeshin njerëz të ngjashëm.

Deklaratë: Nataša Šćepanović, Shoqata e Familjeve të të Kidna- puarve dhe të tëVrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Ushtarëve të vrarë, të cilët ishin dërguar në zonat e luftës pa stërvitje, duhet t'iu sigurohet e njëjti respekt sikurse edhe të gjitha viktimave tjera.

Dërgimi i të gjithë ushtarëve me dy, tre muaj për- vojë në vitin 1998 në Koshare, Morinë dhe ku ta di unë ku tjetër, ishte po ashtu krim. Fatkeqësisht, dhe ne kemi shkruar, shkohej me kallëzime penale kundër gjeneralëve të atëhershëm, mirëpo në këtë shtet nuk ka viktimat, e as përgjegjësi. Kështu që, na ndihmoni që fillimisht të fillohet të flitet për këto viktimat. (...) Ne flasim nëpër takime, por në opinion kjo nuk dihet, e as vetë Serbia nuk e din si duhet se sa ushtarë janë vrarë në të vërtetë, e për civilë as të mos flasim, këtë nuk e dinë saktësisht as njerëzit nga Kosova. Se sa viktimat ka pasur e dinë vetëm disa persona me të cilët shoqërohemi.

Deklaratë: Lozanka Radoičić, Shoqata E Prindërve Vera, nada, ljubav, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

Të gjitha viktimat duhet të jenë të barabarta, dhe të gjitha duhet të jenë pjesë e kujtimit të përbashkët kolektiv.

Më duket se në Serbi, e të mos i përmendi shtetet tjera përreth, nuk janë të gjitha viktimat të barabarta. Dikujt i kushtohet rëndësi e madhe. (...) Megjithë respektin ndaj viktimave civile, por disa prej viktimave tona janë lënë anash dhe janë harruar. Dhe, më duket rast i mirë që KOMRA të fillojë, jo vetëm në hapësirën e ish-Jugosllavisë, por edhe në atë të Serbisë, të filloj punën në këtë drejtim, që të ndihmojë që të gjitha viktimat të fitojnë një status të barabartë.

Deklaratë: Marinko Đurić, Shoqata e Familjeve të të Kidnapuarve dhe të të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Unë dua të përiqem me bashkëpunëtorët e mi, dhe këtë e kërkoj edhe nga ju, nuk ju lus por vërtetë e kërkojë, që të më ndihmoni që Serbia të mos i vret edhe njëherë viktimat dhe të vrarët tanë. Unë po ju them, shqiptarët i vranë të gjallë. Ligji i të fortit, i Zotit, apo se di as vetë se si. Këtë edhe mund ta pranoj, por që dikë ta vret shteti i vetë, që dikë ta vret përmes heshtjes, kjo atëherë është edhe një vrasje, ky është një mëkat edhe më i madh edhe ndaj viktimës edhe para Zotit edhe para ligjit, i cili fatkeqësisht këtu nuk funksionon.

Deklaratë: Lozanka Radoičić, Shoqata e Prindërve Vera, nada, ljubav, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

Konsideroj se ata që do të përfshihen në punën e këtij Komisioni, pa marrë parasysh përkatësinë kombëtare apo fetare, duhet të llogarisin në atë që të mos i japin prioritet njëres viktimë ndaj tjetrës, pavarësisht asaj se cilit komb apo religjion i përkasin.

Deklaratë: Zoran Petrović, Shoqata e Familjeve të të Kidnapuarve, të të Zhdukurve dhe të Vrarëve në Kosovë dhe Crveni božur Deklaratë: bozhuri i kuq), Mal i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, Serbi, 25 prill 2009.

Udhëheqësitë e shoqatave të viktimave duhet të përhapin lajmet për iniciativën KOMRA në mbledhjet me anëtarët e tyre. Viktimat duhet të përfshihen aktivisht në forcimin e mbështetjes së KOMRA.

Ne kryesisht shoqërohemi me njerëz që kanë të njëjtin problem sikurse ne. Zakonisht familjet mbyllen për të biseduar, nëse janë vërtet të bindur në idenë e mirë dhe në qëllimin e ndershëm për themelimin e KOMRA. Pra, se duhet ta bëjnë këtë ashtu që sa më shumë njerëz ta kuptojnë se çka është ajo për të cilën angazhohet një pjesë e madhe e shoqatave të familjeve të të vrarëve dhe kidnapuarve (...) Ky komunikim do të duhej që disi të jetë më i mirë dhe më i fuqishëm, ashtu që njerëzit thjesht ta kuptonin se për çka po angazhohemi ne këtu.

Deklaratë: Gordana Đikanović, Shoqata e Familjeve të të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, revista Kosmetske žrtve, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Pres që KOMRA t'ia dalë, natyrisht jo brenda natës, sepse kjo është e pamundur, por pjesë-pjesë, dhe pyetje pas pyetjes, dhe se diçka do të zgjidhet (...) E kjo tani varet nga përfshirja e të gjithë neve, pra, ne jemi tani luftëtarët që duhet të tregohemi se sa njerëz do t'i mbledhim për t'iu përveshur kësaj iniciative dhe që ta përkrahin atë.

Deklaratë: Desanka Pejčinović, Shoqata e Familjeve të të Kidna-uarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Nevojitet një regjistër i saktë i viktimave, i vra-sjeve dhe i të gjitha krimeve. KOMRA duhet të kërkojë hapjen e arkivave të UNMIK-ut dhe EULEX-it .

[Gjithsesi të kërkohet] edhe hapja e arkivit që e posedon UNMIK'u, tani EULEX'. (Snežana Zdravković, Shoqata e Familjeve të të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009). Bazat e dhënave më duket se në Serbi as që ekzistojnë, kurse organet përgjegjëse që janë të obliguara të merren me këtë punë, këtë nuk e bëjnë si duhet (...) Neve kjo na pengon shumë, dhe, nëse kjo gjë iu ka mbetur vetëm shoqatave të cilat i quajnë ashtu apo kështu, atëherë kjo kurrë s'do të jetë një punë siç do të duhej të ishte.

Deklaratë: Dragan Pjevač, Shoqata e Familjeve të të Vrarëve dhe të të Zhdukurve në Krajina, Kroaci, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Serbi, Beograd, 25 prill 2009.

Më duhet ta përsëris që themelimi i këtij Komisi- oni për personat e vrarë është i rëndësishëm, sepse duhet të vërtetohet data e saktë e vrasjeve të perso- nave, pastaj e kidnapimit, pësimit, në çfarë mënyre janë vrarë, shkak, pra të gjitha deri në detaje. Këtë mund ta bëjnë ekspertët. Nuk dua të besoj që kjo s'mund të bëhet deri në fund ashtu si duhet. Pran- daj, mendoj se vetëm pasi të formohet ky Komision, atëherë Komisioni edhe do ta kryejë punën deri në fund.

Deklaratë: Nataša Šćepanović, Shoqata e Familjeve të të Kidna-uarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

KOMRA duhet t'i zgjidhë problemet e doku- mentimit të vrasjes së personave të zhdukur

Mua më pyesin, gjegjësisht fëmijët më pyesin se çfarë date të vdekjes të vendosin. E unë i mbledh krahët, dhe nuk e di... E kemi vënë datën kur është kidnapu- ar. E pse gjurmohet qe shtatë vjet? (...) Shkaku i vde- kjes nuk përputhet, shkak i vdekjes në dokumentin që e lëshon UNMIK-u dhe në dokumentacionin që e lëshon Instituti për Mjekësi Ligjore në Mitrovicë. Pra, ka dallime, dallime në datë. D.m.th, ai është zhdu- kur në vitin 2000, data e gjetjes para vitit 2004. Pra, kjo është shumë një periudhë e gjatë, e unë e kuptova se ka vdekur më 8 shkurt të vitit 2007. Ndoshta në nënvetëdije e dija se s'është gjallë, por nuk kisha asgjë të dokumentuar, s'kisha fakte.

Deklaratë: Snežana Zdravković, Shoqata e Familjeve të të Kidna-uarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Babai im është kidnapuar, pastaj është gjetur, iden- tifikuar dhe varrosur. Mua, le të themi, në Istog më kanë lëshuar certifikatën, më është dashur certifika- ta nga libri i të vdekurve dhe e kam marrë...Në atë

letër shkruan se kinse ka vdekur nga shkaqe(vdekja) natyrore. A më besoni ju mua? Çfarë mund të bëj unë me atë letër? Shkakun e vdekjes nuk e kam marrë as sot e kësaj dite, as që është bërë identifikimi, dhe as kush e ka bërë.

Deklaratë: Nataša Šćepanović Shoqata e Familjeve të të Kidna- puarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Pjesë përbërëse e punës së KOMRA duhet të jetë dëgjimi publik i viktimave. Duhet përku- jdesur për sigurinë dhe mirëqenien e atyre që dëshmojnë

Kam pasur rast të dëgjoj deklaratat e të mbajturëve në kampe(Ilogorashëve) të Bosnjës, kurse e fundit është kjo poshtë në Kosovë. Mund të them se kjo ka lënë përshtypjen më të fortë në mua. Ata që nuk e kanë dëgjuar këtë mendoj se janë më të varfër për një njohuri se si kanë mbijetuar kombet tjera dhe të tjerët. (...) Të gjithë ne vuajmë për më të dashurit, por kur të dëgjoni se ka situata të tilla edhe më të vështira, atëherë jo që e kemi më lehtë, por i kup- tojmë më mirë. Kështu që, për atë arsye unë nuk kam dilemë aspak se a duhet.

Deklaratë: Marinko Đurić, Shoqata e Familjeve të të Kidnapu- arve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Është një dallim i madh mes dëgjimit publik dhe dëgjimit të viktimave, sikurse që ishte organizuar në kuadër të komisionit dhe forumit.(...) Atmosfera disi është e dhimbshme, por është relaksuese. Është një dallim i madh mes asaj në gjykatë dhe asaj publi- kisht, sepse publikisht nuk ka qenë vetëm serb apo një shqiptar si dëshmitar, por edhe shqiptarët, edhe serbët, edhe kroatët, edhe myslimanët, dhe të gjithë. Nëse dikush është viktimë, përkatësisht nëse edhe ne si dëshmitarë jemi të përgatitur për një dëshmim të tillë publik, dhe ndoshta as nuk jemi të vetëdijshëm nëse jemi të sigurt në atë moment apo jo, por e përm- bushim ndonjë qëllim tonin.

Deklaratë: Snežana Zdravković, Šćepanović Shoqata e Familjeve të të Kidnapuarve dhe të Vrarëve në Kosovë, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Dhe mendoj se çdokush prej nesh e ka për obligim, unë ja kam borxh këtë djalit tim, por edhe gjithkush nga ne ia ka borxh viktimës së vet, prindit, nënës, vëllait, motrës, apo nuk e di se kujt, që duhet të tregojmë... Problemi ynë më i madh nuk është frika, për mua problem janë media, të cilat janë të ngurta, të cilat nuk duan, ose thjesht nuk guxojnë që, nuk e di përse dhe si, por thjesht nuk duan të shkruajnë për këtë.

Deklaratë: Lozanka Radoičić, Shoqata e Prindërve Vera, nada, ljubav, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.

Mendoj se iu mbetet obligim shoqatave dhe njerëzve që i udhëheqin ato shoqata që t'i nxisin dëshmitë. Pikërisht ne duhet ta thyejmë frikën e tyre dhe ta zhvillojmë vetëdijen për atë se synim i tyre është që kriminelit të paditet dhe dënohet për krimin e kryer ndaj më të dashurve të tyre, sepse këtë s'mund ta bëjë dikush tjetër në vend të tyre, por duhet ta bëjnë ata vetë.

Deklaratë: Gordana Đikanović, Shoqata e Familjeve të të Kid- napuarve dhe të Vrarëve në Kosovë,
revista Kosmetske žrtve, Serbi, Konsultat Kombëtare me Shoqatat e Viktimave, Beograd, 25 prill 2009.